

Deja PILETIĆ*

ITALIJANSKI JEZIK U CRNOGORSKOM PRAVOPISU

Sažetak: Cilj rada je da razmotri važeća pravila prenošenja italijanskih glasova (u italijanskim imenima i drugim riječima italijanskog porijekla) u crnogorski jezik i ponudi kritički osvrt na njihovo (ne)primjenjivanje u savremenom crnogorskom jeziku. Kroz analizu korpusa crnogorskih dnevnih novina i publikacija u okvirima crnogorskog izdavaštva i uporednu analizu pojedinih rješenja propisanih Pravopisom crnogorskoga jezika sa rješenjima u pravopisima srpskog, bosanskog i hrvatskog jezika, nastojaćemo da notiramo odstupanja od pravila u crnogorskoj praksi, odnosno da izvedemo zaključke o eventualnim specifičnostima crnogorskog u odnosu na pravopise pomenutih jezika, kao i opšte zaključke o eventualnim nadostacima crnogorskog pravopisa u pogledu transkripcije italijanskih riječi.

Ključne riječi: *crnogorski, italijanski, pravopis, transkripcija*

0. UVOD

Veoma rječit svjedok međukulturnih kontakata po prirodi stvari jeste jezik. O prisustvu tekovina jedne kulture u nekoj drugoj mnogo nam govore riječi koje kultura i njen jezik — jezik primalac — pozajmljuje ili preuzima iz druge kulture i njenog jezika, u tom slučaju jezika davaoca. Fenomen primanja riječi stranog porijekla karakteristika je svakog prirodnog ljudskog jezika. Razlika postoji u stepenu otvorenosti različitih jezičkih zajednica prema uplivu stranih riječi, kao i u pravilima kojih se treba pridržavati prilikom tog međujezičkog posuđivanja. Ta pravila regulisana su pravopisom.

Prenošenje riječi iz jednog jezika u drugi ne podrazumijeva, međutim, samo preuzimanje ili pozajmljivanje riječi koje daju imena novim pojavama i stvarima. Iz jednog u drugi jezik, gotovo na svakodnevnom nivou, prenose se strana vlastita imena (antroponimi) i imena geografskih oblasti (toponimi). Iako je u svim spomenutim slučajevima riječ o imenicama stranog porijekla,

* Deja Piletić, Filološki fakultet Nikšić

postoji izvjesna razlika u primjeni pravopisnih pravila koja se tiču njihovog preuzimanja, odnosno prenošenja.

U ovom radu nastojaćemo da ukažemo na posebnosti preuzimanja i prenošenja zajedničkih imenica, antroponima i toponima stranog porijekla u crnogorski jezik kroz analizu prisustva italijanskih riječi u crnogorskom pravopisu i u pisanoj praksi.

Nakon definisanja dva osnovna principa na kojima su ustrojeni pravopisi alfabetskih pisama, a koji se upravo tiču pravila preuzimanja i prenošenja stranih riječi, analiziraćemo princip kojega se pridržava *Pravopis crnogorskoga jezika*¹ (u daljem tekstu: PCJ). U svrhu analize primjene datih pravopisnih pravila u praksi poslužiće nam primjeri preuzeti iz crnogorskih dnevnih novina štampanog i elektronskog formata i iz publikacija crnogorskog izdavaštva. Takođe, osvrnućemo se i na prisustvo italijanizama u PCJ-u i u Pravopisnom rječniku koji je dat u njegovom sastavu.

1. PRAVOPIS I JEZIČKA KOMPETENCIJA

Pravopis predstavlja standardizovani sistem za pisanje nekog posebnog jezika, koji uključuje — kod alfabetskih pisama — propisan skup grafema, odnosno slovnih znakova i znakova interpunkcije i niz pravila za njihovo kombinovanje prilikom pisanja (npr. upotreba velikih i malih slova, sastavljeno i rastavljeno pisanje, glasovne promjene u nizu, skraćenice, pisanje pozajmljenica i imena iz drugih jezika itd.).²

U zavisnosti od toga da li pravopis odražava starija stanja jezika i u zavisnosti od načina na koji uređuje pisanje stranih riječi, možemo govoriti o dva različita principa na kojima je pravopis jednog jezika ustrojen. Onaj pravopis koji odražava starija stanja jezika ili u pisanju stranih imena prenosi njihov izvorni pisani oblik obično se zove morfološki, a onaj koji teži reprodukciji savremenih zvučnih vrijednosti — fonološki.³

Imajući u vidu ovaj princip, italijanski pravopis možemo svrstati u pretežno morfološki, a crnogorski u fonološki tip pravopisa.

Razlika u načinu na koji se normira prenošenje stranih riječi u ova dva jezika često utiče na greške u prevođenju. One se prvenstveno ogledaju u negativnom transferu ovog principa iz jednog u drugi jezik, ali i u pogrešnoj ili ne-

¹ Milenko Perović et al., *Pravopis crnogorskoga jezika*, Podgorica, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, 2010.

² Ranko Bugarski, *Pismo*, Beograd, Čigoja, 1997, str. 148.

³ Op. cit., str. 149.

dosljednoj upotrebi pravila fonološke transkripcije.⁴ U pozadini ovakvih grešaka stoji nedovoljna kako jezička, tako i prevodilačka kompetencija, čemu ćemo se detaljnije posvetiti dalje u radu.

U svakom slučaju, nepoznavanje i nepoštovanje pravopisne norme maternjeg ili tuđeg jezika u bilo kom njenom segmentu, pa samim tim i u segmentu prenošenja stranih riječi, dovodi se u vezu sa nedovoljnom pismenošću, odnosno sa nedovoljno razvijenom kompetencijom upotrebe određenog jezika u pisanoj formi.

2. PRAVOPIS CRNOGORSKOGA JEZIKA: PISANJE RIJEČI STRANOG PORIJEKLA

Službeni pravopis crnogorskog jezika (PCJ) u posljednjem, izmijenjenom izdanju Ministarstva prosvjete i nauke iz 2010. godine, pravilima pisanja riječi stranog porijekla posvećuje šesto poglavlje. Na svega pet stranica, koliko obuhvata ovo poglavlje, iznose se opšti principi prenošenja strane leksike i daju primjeri promjene muških i ženskih stranih imena.

Sve riječi stranog porijekla u PCJ-u grubo se dijele u dvije kategorije — pozajmljenice i tuđice. U prvu se ubrajaju strane riječi koje su se kroz dugu upotrebu ustalile u crnogorskom jeziku i u potpunosti prilagodile njegovom fonološkom i morfološkom sistemu, dok drugu grupu čine one riječi za koje je očigledno da su stranoga porijekla i koje najčešće imaju adekvatan domaći sinonim.

U samom uvodu u PCJ-u, kao jedno od glavna tri načela na kojima se zasniva pravopis crnogorskog jezika, autori navode načelo: *Tuđe piši kao svoje!*⁵ U skladu s tim, u tački 108 istog poglavlja propisuje se sljedeće:

„Leksika stranog porijekla, bilo da je riječ o zajedničkim ili vlastitim imenicama ili pak o kakvoj drugoj vrsti riječi, piše se u skladu sa našim jezičkim zakonitostima. Sve tuđice u crnogorskom jeziku podliježu zakonima fonetske transkripcije. Dakle, pišu se onako kako se izgovaraju u skladu s mogućnostima koje daje naša standardna azbuka i abeceda.”⁶

⁴ U prvom izdanju *Pravopisa crnogorskoga jezika*, 2009, str. 86, navodi se sljedeća definicija fonetske transkripcije: „Transkripcija obuhvata prenošenje glasova u pismo, tj. obilježavanje se ono što se čuje. Transkripcija je neophodna kada treba tačno pročitati riječi iz stranih jezika.” Međutim, u ovom pogledu veoma korisnim se čini i podrobnije pojašnjenje pojma transkripcije koje daje Ivan Klajn u *Srpskom jezičkom priručniku* na strani 113, gdje on navodi da nije jedini cilj transkripcije maksimalna vjernost stranom izgovoru, već se fonetska sličnost mora uskladiti sa još najmanje tri druga činioca — stranom grafijom, našom tradicijom i pogodnošću oblika za izgovor i padežnu promjenu u srpskohrvatskom kontekstu.

⁵ PCJ, str. 15

⁶ *Ibid.*, 45, 46

U narednoj, 109. tački, navodi se da je, iako se riječi stranoga porijekla u crnogorskome jeziku pišu onako kako se izgovaraju, ponekad potrebno istaći i njihov izvorni oblik iz jezika iz koga potiču, kao i da se u tim slučajevima iza oblika koji je napisan fonetski, strana riječ u izvornome obliku stavlja u zagrade.⁷ Među primjerima koji se odnose na antroponime i toponime, uz nekoliko italijanskih vlastitih imena *Makijaveli* (*Machiavelli*), *Rim* (*Roma*), navodi se i jedina zajednička imenica, koja je upravo italijanskog porijekla, a spada u internacionalnu leksiku iz oblasti muzičke umjetnosti: *intermeco* (*intermezzo*).

Možemo zaključiti, dakle, da je u ovom segmentu PCJ prilično štur i da ne precizira dovoljno jasno koji su to slučajevi kada se strana riječ, bilo da je vlastita ili zajednička imenica, navodi u svom izvornom obliku, čime se pravi izuzetak od spomenutog temeljnog i imperativnog načela crnogorskoga pravopisa.⁸

Ono što se nameće kao još veći problem jeste to što posljednje izdanje crnogorskog pravopisa ne daje nikakve dalje smjernice u vezi sa pravilima fonetske transkripcije svjetskih jezika koji se služe alfabetskim pismom, a među njima i italijanskog.

Ovdje je neophodno napomenuti da je prvo izdanje crnogorskog pravopisa iz 2009. godine⁹ sadržalo cijelo poglavlje posvećeno pravilima prenošenja glasova iz nekoliko stranih jezika u crnogorski. Kada je u pitanju italijanski jezik, međutim, primijetili smo da su ta pravila takođe bila prilično neprecizna, te da su navedeni primjeri sadržali određeni broj grešaka i nedosljednosti. Ovaj problem zavrjeđuje da mu se posveti više prostora, pa ćemo podrobniji osvrt ostaviti za neku narednu priliku.

Budući, dakle, da službeni crnogorski pravopis propisuje obaveznu fonetsku transkripciju svih stranih riječi, a istovremeno ne daje nikakve smjernice o transkribovanju glasova ni za jedan strani jezik, postavlja se pitanje na koji način se tog pravila pridržavati.

Iz svega navedenog jasno proističe očigledna potreba da se pravopis u što skorije vrijeme dopuni u tom segmentu. U međuvremenu, kako bi se jezik sačuvao proizvoljnosti i „haotičnosti” u pogledu preuzimanja stranih riječi i imena, treba se pridržavati pravila fonetske transkripcije koja su ustanovljena

⁷ *Ibid.*, str. 45–49

⁸ Važeći crnogorski pravopis objašnjava jedino da se strani toponimi i antroponimi u poštanskom saobraćaju moraju pisati izvorno, kao i da se strani toponimi na geografskim kartama, atlasima i mapama mogu pisati dubletno. (PCJ, str. 46, 47).

⁹ Milenko Perović et al., *Pravopis crnogorskoga jezika s pravopisnim rječnikom*, Podgorica, Ministarstvo prosvjete i nauke, 2009.

u okviru *Pravopisa srpskohrvatskog književnog jezika*¹⁰ (u daljem tekstu PSHJ), na čijim su se osnovnim načelima dalje formirali i pravopisi srpskog, hrvatskog, bosanskog, kao i crnogorskog jezika, kako navode i sami autori zvaničnog crnogorskog pravopisa.¹¹

Ono što se u crnogorskom pravopisu čini (možda slučajnom) novinom u pogledu pravila fonetske transkripcije i u čemu se on razlikuje od takođe fonoloških pravopisa bosanskog¹² i srpskog jezika¹³ jeste da je fonetska transkripcija u crnogorskom jeziku obavezna, dok je u pravopisima druga dva jezika, u prenošenju stranih ličnih imena, ona ravnopravna sa primjenom izvorne grafije, kada je u pitanju latinično pismo.¹⁴

Kada konkretno italijanski i crnogorski jezik uporedimo na fonološkom nivou, uviđamo da su glasovi i jednog i drugog jezika u dovoljnoj mjeri slični, tako da fonetska transkripcija ne bi trebalo da predstavlja problem. Pa ipak, analiza našeg korpusa potvrđuje da se pravila fonetske transkripcije i prenošenja italijanskih glasova, normirana još u *Pravopisu* iz 1960. godine (PSHJ), uveliko krše.

2. 1. Imenice italijanskog porijekla u crnogorskom pravopisu

Usljed prostorne bliskosti i istorijskih prilika i veza, crnogorski jezik (posebno u govorima pojedinih primorskih oblasti) bogat je pozajmljenicama iz

¹⁰ *Pravopis srpskohrvatskoga književnog jezika*, Novi Sad — Zagreb, Matica srpska — Matica hrvatska, 1960.

¹¹ „Prilikom izrade ovoga pravopisa držali smo se rješenja iz Pravopisa srpskohrvatskog književnog jezika (MS-MH, Novi Sad — Zagreb, 1960), kako bismo olakšali njegovu upotrebu korisnicima koji su se posljednjih pedesetak godina pridržavali toga pravopisa kao službenog. Stoga, u odnosu na pravopis o kome je riječ u ovome nije promijenjeno ništa što se nije moralo mijenjati.” PCJ, str. 5.

¹² Senahid Halilović, *Pravopis bosanskoga jezika*, Sarajevo, Preporod, 1996.

¹³ Mitar Pešikan, Mato Pižurica, Jovan Jerković, *Pravopis srpskoga jezika*, Novi Sad, Matica srpska, 2010.

¹⁴ „Općenito vrijedi da se vlastita imena iz drugih jezika, kad se pišu latinicom, prenose ili izvorno, tj. onako kako se pišu u jeziku iz koga potječu (ukoliko potječu iz jezika koji se ne služe latinicom, takva imena podliježu transliteraciji, tj. prenošenju iz drugih grafičkih sustava u latinično pismo bosanskoga jezika), ili fonetski; s druge strane, našim ćirilčkim pismom vlastita imena iz drugih jezika pišu se isključivo fonetski. Za riječi stranoga porijekla koje nisu vlastita imena (opće imenice, pridjevi, priloz i dr.) načelno vrijedi da se pišu fonetski, tj. onako kako se izgovaraju.” *Pravopis bosanskoga jezika za osnovne i srednje škole*, Zenica, 2004, str. 46.

„U pisanju tuđih vlastitih imena u našem standardnom jeziku primenjuju se dva postupka: prilagođeno pisanje (primenljivo i u ćirilici i u latinici) i izvorno pisanje (primenljivo u latinici).” *Pravopis srpskoga jezika*, str. 171.

italijanskog jezika — italijanizmima. Veliki broj ovih riječi toliko se duboko ukorijenio u naš jezik da se njihovo italijansko porijeklo na prvi pogled i ne prepoznaje. O tome, međutim, doznajemo zahvaljujući rječnicima i rezultatima raznih naučnih istraživanja. S druge strane, prestiž italijanske kulture, prije svega u oblasti muzike i gastronomije, razlog je formiranja internacionalizama italijanskog porijekla u oblasti muzičke umjetnosti, odnosno upliva italijanskih egzotizama¹⁵ iz oblasti kulinarstva u jezike širom svijeta.

Kada je riječ o tuđicama italijanskog porijekla, njihovo prisustvo u savremenom crnogorskom jeziku najuočljivije je u nazivima preduzeća, prije svega restorana, prodavnica i drugih uslužnih objekata, koji obiluju italijanskim riječima (*l'Angolo, Felicità, Uno, Mamma mia, Bella Napoli, Sicilia* itd.) i pseudoitalijanizmima¹⁶ (*Belissima, La Montenegro, Aquarello* i sl.). Osim u navedenim slučajevima, prisustvo italijanskih tuđica u drugim segmentima savremenog standardnog crnogorskog pisanog jezika nije toliko izraženo. U svakom slučaju, prilikom upotrebe bilo koje strane riječi, pa samim tim i italijanske, iz ma kog razloga u njenom izvornom obliku, pravopis nalaže bilježnje kurzivom u crnogorskom tekstu.¹⁷ Ono što je takođe veoma važno napomenuti u tom slučaju jeste i pravilno prenošenje izvornog oblika strane riječi.

Jedan od najkarakterističnijih slučajeva kada se italijanske riječi obavezno prenose i u svom izvornom obliku jesu jelovnici restorana koji služe italijanske specijalitete. Tu, pored ustaljenog, prilagođenog oblika italijanske riječi (*pica, rižoto, panceroata, kalcona, njoke, lazanje, špageti, kaneloni, mocarella* i sl.), po pravilu, iz praktičnih razloga, mora biti zapisana i izvorna italijanska riječ. Takođe, baš kao po pravilu, pravilno preneseni oblik italijanske riječi u jelovnicima crnogorskih restorana, možemo slobodno reći, predstavlja izuzetak. Lijenost, jezička aljkavost i površnost u tom pogledu za posljedicu ponekad mogu imati u najmanju ruku čuđenje italijanskih turista ili zgražavanje poznavalaca italijanskog jezika. Takav je slučaj, recimo, sa izuzetno rasprostranjenim primjerom pogrešnog prenošenja imena jedne vrste italijan-

¹⁵ Termin *egzotizam* upotrijebljen je u značenju pozajmljenice koja označava posebnosti kulture određenog naroda i ne može se zamijeniti riječima drugog jezika.

¹⁶ Pod terminom *pseudoitalijanizam* ovdje podrazumijevamo riječi koje liče na italijanske, ali u sebi najčešće sadrže neku slovnu grešku. Termin *pseudoitalijanizam* inače podrazumijeva i kovanice koje podsjećaju na italijanske riječi i konstrukcije, ali samo po zvuku (*frappuccino, mochaccino, tuttifrutti...*) (o tome vidi: www.treccani.it/lingua_italiana/speciali/mondo/pizzoli.html).

¹⁷ pseudoitalijanizme u crnogorskim govorima spadaju i izrazi poput: *Se vediamo, Che nova? No problemo...* i sl.

¹⁷ PCJ, str. 47.

ske kratke pašte — *penne* — pa u raznim kombinacijama gostu se nudi *pene all'arrabbiata / ai quattro formaggi / primavera / bianco* ili *pene* na neki drugi način. Izostavljanjem tog jednog slova *n* u nazivu ove vrste italijanske tjestenine dobija se, naime, italijanska riječ sa sasvim drugačijim značenjem koje nas iz oblasti kulinarstva nehotice prenosi u oblast muške anatomije.

Tu je i niz drugih slučajeva u kojima se pogrešno prenošenje izvornog lika italijanske imenice najčešće ogleda u ispuštanju ili dodavanju ponekog slova, ali ne utiče toliko na značenje same riječi: *capucino* ili *capuchino* umjesto *cappuccino*, *fungi* umjesto *funghi*, *capricosa* umjesto *capricciosa*, *quatro stagione* umjesto *quattro stagioni* i niz drugih primjera u najrazličitijim pogrešnim varijantama.

Osim navedenih grešaka u prenošenju izvornog oblika italijanske imenice, do grešaka dolazi i prilikom njihovog fonološkog transkribovanja. Naročito su ustaljene greške u pogledu transkripcije italijanskog *c* u položaju ispred samoglasnika *i* ili *e*. Naime, prema pravilu fonetske transkripcije, glas koji dobijamo u ovoj kombinaciji slovnih znakova trebalo bi da se transkribuje kao *č*. Vrijednost ovog glasa u italijanskom jeziku je između našeg *ć* i *č*. Sličan zvuk možemo postići u govoru, međutim, kako pravopis propisuje pravila pisanja, u pisanom tekstu bi ih se trebalo dosljedno i pridržavati, uz uvažavanje malobrojnih izuzetaka. Da to nije slučaj u crnogorskoj praksi svjedoče brojni primjeri preuzeti iz crnogorskih štampanih i elektronskih medija, od kojih ćemo kao ilustraciju navesti nekoliko:

Pr. 1: Selektor Italije Antonio Conte rekao je da su njegovi fudbaleri pobjedom nad Španijom pokazali da „azuri” nijesu samo „*katenaćo*”.¹⁸ — umjesto „*katenačo*”;

Pr. 2: Kada se nađete u Milanu, počnite dan najboljim *kapučinom* koji ste probali.¹⁹ — umjesto *kapučino*;

Pr. 3: Ne očajavamo: imamo *Kalćo*!²⁰ — umjesto *Kalčo*.

Osim u transkripciji italijanskog slova *c* kada se ono nađe ispred *i* i *e*, primjetne su i greške u prenošenju istog tog slova u kombinaciji sa slovom *h*. Vjerovatno pod uticajem engleskog jezika, možemo reći da se u našem jeziku, prije svega u govoru, gotovo ustalila upotreba pogrešnog naziva poznate italijanske marke dječjih proizvoda *Chicco*. Umjesto da se italijanski digram *ch* proči-

¹⁸ www.vijesti.me/evropsko-prvenstvo/konte-italija-nije-samo-katenaco-894132, objavljeno: 28. 06. 2016 — 12: 03.

¹⁹ www.kodex.me/clanak/128705/tamo-gdje-je-kapucino-ritual-moda-zivot-a-umjetnost-religija-foto, objavljeno: 09. 10. 2016 — 14: 56.

²⁰ www.portalanalitika.me/clanak/137915/sedorf-ne-ocajavamo-imamo-kalco, objavljeno: 12. 03. 2014 — 08: 14.

ta i napiše kao *k*, on se greškom najčešće piše i izgovara kao *č* — *Čiko*. Sličan je slučaj i sa italijanskom markom automobila *lamborghini*, koja se u crnogorski jezik greškom najčešće prenosi kao *lambordžini* umjesto pravilnog *lamborgini*.

Pr. 4: U najmnogoljudnijoj zemlji svijeta *Lambordžinijev* Gallardo danas košta više od 500.000 dolara.²¹

U posljednjem navedenom primjeru (pr. 4) zapažamo ne samo pogrešnu fonetsku transkripciju, već i nedosljednost u njenoj primjeni — *Gallardo* ostaje u izvornom obliku.

2.1.1. Italijanizmi u pravopisnom rječniku Pravopisa crnogorskoga jezika

Kada je riječ o prisustvu riječi italijanskog porijekla u Pravopisnom rječniku PCJ-a, primjećujemo veće prisustvo zajedničkih imenica izvedenih iz italijanskih vlastitih imena ili toponima poput: *vizantijski*, *danteovski*, *petrarkistički*, *petrarkista/petrarkist*, *makijavelista/makijavelist* i sl.

Uočljivo je, takođe, prisustvo italijanizama iz oblasti muzičke umjetnosti, gdje se iz nekog razloga samo uz prilog *pijanissimo* daje i njegov izvorni oblik *pianissimo*, dok su ostali termini dati jedino u prilagođenom obliku: *intermezzo*, *maestro*, *solfeđo*, *viola*, *violina*, *violinista*, *virtuoz*.²²

Među italijanizmima u Pravopisnom rječniku zanimljivo je i prisustvo imenice *pjaca* kao ravnopravnog oblika sa *pijaca*, kao i imenice *kaštel* sa svojim dubletnim oblikom *kastel*. Pored njih, u rječniku nailazimo i na imenicu *kužina*, koja očigledno ulazi u standardnu upotrebu u crnogorskom jeziku pored ustaljenog oblika *kuhinja*. Uočavamo i imenicu *karabinjer* koja je u *Rečniku stranih reči i izraza* Milana Šipke i Ivana Klajna²³ data jedino u obliku *karabinijer*, što i jeste pravilna transkripcija italijanskog *carabinieri*.

2. 2. Italijanska vlastita imena u crnogorskom pravopisu

Ozbiljno korišćenje stranih imena u bilo kom jeziku, kako objašnjava Tvrtko Prčić,²⁴ „ne spada u domen autorske slobode, već mora da predstav-

²¹ www.vijesti.me/vijesti/kinezi-napravili-kopiju-lambordzinija-koja-kosta-svega-26000-eura-80104, objavljeno: 27. 06. 2012 — 10: 01

²² Pravopis bosanskog jezika, recimo, u pogledu pisanja međunarodnih muzičkih termina u stručnoj literaturi propisuje zadržavanje izvornog oblika i navodi primjere: *allegro* (alegro), *intermezzo* (intermezzo), *solfeggio* (solfeđo), *soprano* (sopran), *staccato* (stakato), *tenore* (tenor). Op. cit., str. 47.

²³ Milan Šipka i Ivan Klajn, *Veliki rečnik stranih reči i izraza*, Novi Sad, Prometej, 2010, str. 587.

²⁴ Tvrtko Prčić, *Novi transkripcioni rečnik engleskih ličnih imena*, Novi Sad, Prometej, 1998, str. 18.

lja osmišljen i sistematizovan proces, koji se temelji na sistemu pravila”. Taj sistem pravila, kako dalje ističe ovaj autor, poput svih ostalih elemenata u jeziku, podložan je standardizovanoj upotrebi kolektiva, uključujući i dosljednu podršku od strane obrazovnih ustanova, izdavačkih kuća i sredstava masovne komunikacije. Istog mišljenja je i Ivan Klajn, koji napominje da sredstva javnog informisanja deluju kao prenosilac i „rasadnik” kako pogrešnih tako i ispravnih oblika, te da je, „kada se ima u vidu njihov uticaj, jasno koliku odgovornost snose novinari i komentatori ne samo za tačnost sopstvenih tekstova (a pogrešna transkripcija predstavlja dezinformaciju, sasvim kao i lažna vest ili netačan brojni podatak) nego i za ispravnost oblika vlastitih imenica u srpskom jeziku uopšte.”²⁵

U pogledu transkripcije vlastitih imena, kao što smo već napomenuli u drugom poglavlju ovog rada, PCJ ne nudi pravila prenošenja glasova iz pojedinačnih jezika kao što to, recimo, čine bosanski i srpski pravopis. Takođe, u njemu se ne spominje ni ravnopravnost izvorne i fonetske transkripcije, kao što je slučaj sa navedena dva pravopisa i kao što je i sam PSHJ iz 1960. propisivao. Budući da na ovaj posljednji autori PCJ-a upućuju u slučajevima koji nijesu definisani u samom crnogorskom pravopisu,²⁶ zaključujemo da prilikom transkripcije italijanskih imena smjernice treba tamo potražiti. Na ovom mjestu moramo napomenuti da su i pravopis bosanskoga i srpskoga jezika potekli iz iste te pravopisne osnove koju je postavio PSHJ, ali da su tu osnovu, u pogledu pravila fonetske transkripcije, znatno proširili, dodatno pojasnili, uklonili nedostatke i što je najvažnije, dopunili je primjerima i izuzecima. Smatramo da bi i *Pravopis crnogorskoga jezika* ovom segmentu morao posvetiti dužnu pažnju, tim prije što u crnogorskoj dnevnoj štampi i izdavaštvu vlada, u najmanju ruku, haotična situacija. Takva situacija sigurno nije posljedica samo nedostatka precizno utvrđenih pravila i izuzetaka u „novom” pravopisu, budući da se on uveliko oslanja na „stari”. Ona je posljedica nedovoljno razvijene svijesti o značaju i ulozi koju pisani mediji imaju kako u opismenjavanju, tako i u razvoju nacionalnog jezika, kao i nedovoljno ozbiljnog pristupa prenošenju stranih riječi bilo koje vrste, i to u vremenu u kome se dodir sa njima ostvaruje gotovo na svakodnevnom nivou.

Vratimo se fonetskoj transkripciji italijanskih vlastitih imena. Napominjemo da se u ovoj našoj analizi pridržavamo jedino onih pravila koja propisuje *Pravopis srpskohrvatskoga jezika* iz sada već davne 1960, zato što se na nje-

²⁵ Ivan Klajn, Pavle Ivić et. al., *Srpski jezički priručnik*, Beograd, Beogradska knjiga, str. 118.

²⁶ V. poglavlje 2, fusnota 11.

ga PCJ, kao što rekosmo, indirektno poziva u pogledu fonetske transkripcije glasova iz pojedinih jezika.

Nakon analize našeg korpusa zaključili smo da se greške na ovom nivou upotrebe jezika u crnogorskoj pisanoj praksi javljaju u sljedeće tri varijante koje se vrlo često prepliću čak i na nivou jedne rečenice:

1. pogrešna primjena fonetske transkripcije;
2. nedosljedna primjena fonetske transkripcije;
3. pogrešno prenošenje izvornih oblika vlastitih imena.

Pr. 1. a: Povelju (...) su potpisali predsjednica opštine Herceg Novi i gradonačelnik Barlete *Paskvale Kasćelo*²⁷.

Pr. 1. b: Potpise su u ime domaćina stavili gradonačelnik Barlete *Paskvale Kasćelo* i predsjednica Opštine Herceg Novi (...).²⁸

Pr. 2: Predsjednica Opštine Herceg Novi Nataša Aćimović i gradonačelnik italijanskog grada Barleta *Paskvale Cascella* (...).²⁹

Pr. 3: Predsjednica opštine Herceg Novi Nataša Aćimović i gradonačelnik Barlete *Paskvale Casćelo* potpisali povelju (...).³⁰

Kao ilustracija sve tri navedene varijante grešaka poslužila nam je vijest o bratimljenju jednog crnogorskog i italijanskog grada, koju su prenijeli gotovo svi crnogorski mediji. Ime gradonačelnika italijanskog grada Barleta ni u jednom od primjera nije preneseno u skladu sa pravopisom — *Paskvale Kašela*. Problem je očigledno bio u prenošenju prezimena *Cascella*. Prije svega, italijansko *c* u položaju ispred suglasnika ili ispred vokala *a*, *o*, *u*, transkribuje se kao naše slovo *k*, a nikada kao naše *c*. S druge strane, italijanski digram *sc* u položaju ispred *i* ili *e*, prema PSHJ iz 1960, parvilo je fonetski transkribovati našim slovom *š*. Na ovom mjestu moramo zastati i za trenutak se osvrnuti na prvu verziju PCJ iz 2009. godine. Kao što smo ranije u radu spomenuli, ova verzija pravopisa sadržala je cijelo jedno poglavlje posvećeno transkripciji i transliteraciji stranih riječi i imena. U okviru tog poglavlja naveden je i niz pravila za prenošenje italijanskih glasova u crnogorski jezik. Među tim pravilima nalazi se i pravilo prenošenja italijanskog digrama *sc* ispred *i* i *e*, i italijanskog trigrama *sci* u crnogorsko *ś*. U najnovijoj verziji PCJ-a, tj. u njegovom drugom, izmijenjenom izdanju, ovo poglavlje je u potpunosti eliminisano, te

²⁷ www.pobjeda.net/protected/listalica/2016-09-17/files/assets/common/downloads/publication.pdf, objavljeno: 17. 09. 2016, sajt posjećen: 28. 10. 2016.

²⁸ www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Regioni&clanak=564754&datum=2016-09-17&naslov=Povelja%20u%20evropskom%20duhu, 17. 09. 2016, sajt posjećen: 17. 09. 2016.

²⁹ www.rtcg.me/vijesti/drustvo/141405/novi-i-barleta-osnazili-saradnju.html, 16. 09. 2016 — 10: 53.

³⁰ *Vijesti*, 17. 09. 2016.

se pravila u njemu navedena ne mogu ni smatrati važećim. Svakako, prilikom ponovne izrade ovog poglavlja, koje bi, kao što smo već ranije istakli, moralo postojati u jednom fonološkom pravopisu, transkripciju ovog italijanskog glasa u naše *ś* trebalo bi uzeti u razmatranje. Naravno, uz precizno definisanje kako pravila, tako i eventualnih izuzetaka u pogledu imena istorijskih ličnosti koja su se u određenom prilagođenom obliku odavno ustalila u jezičkoj praksi.

U nastavku ovog poglavlja, kroz izbor iz brojnih primjera preuzetih iz našeg korpusa ilustrovaćemo i detaljnije pojasniti najfrekventnije greške u fonetskoj transkripciji italijanskih vlastitih imena na crnogorski jezik, kao i greške koje se odnose na promjenu stranih imena po padežima.

Transkripcija italijanskog grafema *c* očigledno pravi velike probleme ne samo u prenošenju italijanskih zajedničkih imenica, kao što smo vidjeli u poglavlju 2.1. ovog rada, već i u prenošenju italijanskih vlastitih imena. Ako čitamo crnogorske dnevne novine ili publikacije u izdanju crnogorskih izdavačkih kuća, davno ustanovljeno pravilo prenošenja grafema *c* ispred samoglasnika *i* ili *e* u naše *č* djeluje više kao izuzetak, nego kao pravilo.³¹ Naime, ovo slovo se u navedenim položajima gotovo uvijek pogrešno prenosi kao *ć*. Veoma česte su i greške u transkribovanju italijanskog digrama *ci*, koji kada se nađe ispred samoglasnika *a*, *o*, *u*, *e*, treba prenositi takođe kao naše slovo *č*.

Pr. 4: *Vinčenco Del Monako* (Vincenzo Del Monaco) novi ambasador Republike Italije u Crnoj Gori, stigao je prije nekoliko dana u Crnu Goru i u punom kapacitetu je preuzeo obaveze, saznaje Portal Analitika.³²

Pr. 5: Kako piše italijanski „Vanity Fair”, *Monika Belući* (48) rastaje se od francuskog glumca Vensana Kasela.³³

Pr. 6: *Federico Moća* (1963), scenarista, režiser i pisac, rođen je u Rimu.³⁴

³¹ „Italijanske šumne afrikate po izgovoru su između naših *ć*, *đ*, *č*, *dž*. Tradicijom je stvoreno, a u Pravopisu iz 1960. kodifikovano kombinovano transkripciono rešenje, tj. *č-đ*, Da Vinči, Pućini — Mikelandelo, Đenova. U praksi ima težnji da se i bezvučni parnjak zamenjuje našim mekim suglasnikom (*ć*), verovatno zato što se u svesti onih koji u svom izgovoru imaju izrazito tvrdo *č* i *dž* naspram mekom *ć* i *đ* ital. suglasnici po sluhu identifikuju kao bliži našim mekim; stariji primer takve težnje je Čano (političar grof Čano), a noviji pozdrav „ćao” (u razg. jeziku). Biće međutim realno zadržati postojeću kombinovanu zame-nu, saglasno sa Pravopisom iz 1960, koja je prenesena u Pravopis MS iz 1993. g.” PSJ, str. 195.

³² www.portalanalitika.me/clanak/97080/novi-italijanski-ambasador-vincenzo-del-monako-stigao-u-crnu-goru, 11. 04. 2013 — 09: 12.

³³ www.portalanalitika.me/clanak/112840/monika-beluci-se-razvodi, 26. 08. 2013 — 12: 25.

³⁴ www.novaknjiga.com/page_actor.php?id=564, sajt posjećen: 28. 10. 2016.

Pr. 7: [...] šaljući dugačka pisma ne samo svojim sagovornicima iz starih dana, već i ličnostima poput [...] *Ivano Bonomija, Alcide de Gasperija, Frančeska Nitija, Feručia Parija, Đulerma Đaninija* itd.³⁵

U posljednjem navedenom primjeru (pr. 7), osim pogrešne, a uz to i nedosljedne transkripcije italijanskog slova *c* — *Alcide* (nepravilno od ital. *Alcide*, treba *Alčide*), *Frančesko* (pravilno od ital. *Francesco*), *Feručio* (nepravilno od ital. *Ferruccio*, treba *Feručo*) — nailazimo i na grešku u prenošenju italijanskog vlastitog imena *Guglielmo* u *Đulermo*, a treba *Guljelmo*. Osim značajnih grešaka u transkripciji, ovaj isti primjer ilustruje i greške u promjeni muških imena. Prema PCJ-u, „strana muška imena s finalnim vokalom *-o* u nominativu mijenjaju se kao i crnogorska muška imena poput *Vlado, Pero*.”³⁶ Dakle, italijansko ime *Ivano* u genitivu treba da glasi *Ivana*. Takođe, „muška strana imena čija osnova završava na nenaglašeno *-e* ili *-u*, mijenjaju se kao imenice muškoga roda. Npr. *Dante* — *Dantea* — *Danteu* — *Dantea* — *Dante* — *Danteom* [...]”³⁷ Dakle, trebalo bi da u navedenoj rečenici piše *Alčidea de Gasperija*. Isto važi i za promjenu imena *Etoze*, koje je takođe pogrešno promijenjeno u narednom primjeru (pr. 8) i za ime *Đuzepe*, čija je pogrešna promjena ilustrovana u primjeru pod brojem 11 (pr. 11). Osim toga, u primjeru koji slijedi (pr. 8) zapazićemo i grešku u promjeni imena *Manji*, gdje uviđamo nedostatak međusamoglasničkog *-j-* (*Manjia*, umjesto ispravnog oblika genitiva *Manjija*), koje je obavezno radi izbjegavanja hijata u svim slučajevima kada se naše nenaglašeno *i* nađe ispred nekog drugog samoglasnika,³⁸ osim u kombinaciji *-io*. Istu takvu grešku, koja je takođe prilično rasprostranjena uočićemo i u primjeru br. 9 (pr. 9), kod promjene imena *Antonio*.

Pr. 8: Imali smo koncert na kojem smo njemu u čast izveli muziku iz filmova *Etoza Skole, Marija Moničelija i Luidžija Manjia* iz Beninjijevog „Pinokija”.³⁹

Pr. 9: Italijanska policija uhapsila je *Antonia Pelea* koji je prije pet godina pobjegao iz bolnice, pošto su ga vlasti pronašle u njegovom stanu, u bunkeru koji je izgrađen između kupatila i spavaće sobe.⁴⁰

³⁵ Novak Adžić (priredio), *Crnogorsko pitanje 1918–1931 — Pogledi iz inostranstva*, Cetinje, OKF, 2014, str. 203

³⁶ PCJ, str. 47, tačka 118.

³⁷ *Ibid.*, str. 48, tačka 120.

³⁸ *Ibid.*, str. 47, tačka 119.

³⁹ Vijesti, 16. 11. 2016.

⁴⁰ www.pinkm.me/vijesti/italija-uhapsen-odbjegli-sef-mafije, 05. 10. 2016 — 20: 37.

Pr. 10: Prof. dr *Antonio Baldaći* (Antonio Baldacci) rođen je 3. oktobra 1867. godine u Bolonji, od oca *Alekasandra Baldaćija* i majke *Marije Ronzani*.⁴¹

Prethodni primjer (pr. 10) poslužiće nam kao ilustracija neopravdanog prilagođavanja italijanskog ličnog imena (*Alessandro*) obliku ličnog imena sa istim porijeklom, ali u upotrebi u našem jeziku — *Aleksandar*. To prilagođavanje oblika imena primjenjuje se jedino u slučajevima imena istorijskih ličnosti — vladara i papa (kao npr. *Viktor Emanuel* od *Vittorio Emanuele*, *papa Franjo* od *papa Francesco* i sl.)⁴² i svakako predstavlja izuzetak. U istom primjeru (pr. 10) u transkripciji italijanskog prezimena *Ronzani*, nailazimo na grešku u prenošenju italijanskog *z*, koje se po pravilu iz PSHJ-a transkribuje uvijek sa *c* (u konkretnom primjeru, dakle, *Roncani*), osim u imenima *Zoli* i *Zanela*⁴³. Srpski pravopis, međutim, dodaje više izuzetaka,⁴⁴ koje dodatno proširuje i *Moderc*⁴⁵.

Pr. 11: Prof. dr *Antonio Baldaći* bio je član Udruženja za odbranu Crne Gore koje je jula 1924. osnovano u Bergamu (Italija), pod patronatom *Duzepe Berata* (*Giuseppe Beratto*)...⁴⁶

U prethodnom primjeru (pr. 11), primjećujemo i prenošenje pogrešnog izvornog oblika (pravilno: *Giuseppe Beratto*), što takođe predstavlja veliku grešku, koja prije svega ima posljedice praktične prirode, naročito ako se nađe u naučnom štivu, kao što je recimo slučaj sa navedenim primjerom. O greškama u fonetskoj transkripciji Ivan Klajn opravdano primjećuje:

„Najgore od svega je kad je fonetska transkripcija netačna, jer se na taj način čitaocu uskraćuju obe informacije: — on ne saznaje ni pisani oblik stranog imena ni njegov stvarni izgovor. Nažalost, prvi prenosioci stranih imena kod nas su često osobe bez potrebnih jezičkih znanja, tako da pogrešne transkripcije nisu nikakva retkost. Dosta je imena koja su se definitivno ustalila s pogrešnim izgovorom (npr. *Presley*, kod nas primljeno kao *Prisli*, dok je stvarni izgovor *Presli*).²⁴⁷

⁴¹ *Crnogorsko pitanje 1918–1931 — Pogledi iz inostranstva*, str. 183

⁴² V. Ivan Klajn, *Rečnik jezičkih nedoumica*, Novi Sad, Prometej, 2008, str. 95, 96.

⁴³ PSHJ, str. 151, tačka d.

⁴⁴ Op. cit., str. 185, tačka b.

⁴⁵ Saša Moderc, *Gramatika italijanskog jezika*, Beograd, Luna crescens, 2015, str. 48.

⁴⁶ Op. cit., str. 191.

⁴⁷ Ivan Klajn, Pavle Ivić et al., *Srpski jezički priručnik*, Beograd, Beogradska knjiga, 2006, str. 115.

2.3. Italijanski toponimi u crnogorskom pravopisu

Kada je riječ o prenošenju stranih toponima, PCJ⁴⁸ propisuje da se „nazi- vi gradova, država, regija, kontinenata pišu u obliku u kojem se tradicionalno upotrebljavaju u crnogorskome jeziku, bez obzira na to kako se oni izvorno izgovaraju ili pišu”.

Dakle, u prenošenju italijanskih toponima pribjegavamo primjeni pravila fonetske transkripcije onda kada u našem jeziku ne postoji ustaljeni prilagođeni oblik kao što je, recimo, slučaj sa Rimom (*Roma*) i Napuljem (*Napoli*). Pa ipak, i u ovako jednostavnim pravilima u korpusu nailazimo na greške:

Pr. 1: 1972. godine je Veso živio u Italiji i tamo je snimao filmove, u *Romi i Napoliju*.⁴⁹

Ime jedne južne italijanske pokrajine, za koje se u pravopisnim priručnicima srpskog jezika⁵⁰ savjetuje upotreba prilagođenog oblika — Apulija (ital. *Puglia*) — u tekstovima na crnogorskom jeziku uglavnom se javlja u transkribovanoj varijanti Pulja, što je mnogo učestaliji i samim tim poznatiji oblik.

Ono o čemu takođe treba voditi računa prilikom prenošenja italijanskih geografskih naziva jeste da se zajedno sa njima prenosi i određeni član, ukoliko je on dio naziva. To je, recimo, slučaj sa italijanskim gradovima *L'Aquila* (L'Akvila) i *La Spezia* (La Specija). U crnogorskoj pisanoj praksi i tu se, gotovo bez izuzetka, griješi.

Pr. 2: Tada je baš na bazi radona neki amater istraživač prognozirao da će biti u zoni nekih 70 kilometara južno od *Akvile* zemljotres, a on se dogodio u *Akvili* i nažalost je stradalo dosta ljudi.⁵¹

Pr. 3: Navodi se da se pomorci nalaze u bolnici u *Speciji*, te da nisu u kritičnom stanju.⁵²

Veći problem nastupa u prevođenju italijanskih tekstova koji prenose nazive drugih država ili geografskih oblasti izvan Italije. Tu značajnu ulogu igra šire obrazovanje i stepen prevodilačke kompetencije onoga ko prevodi. Kako bismo dočarali potencijalne probleme u prevođenju toponima iz italijanskog teksta, ilustrovaćemo nekoliko geografskih naziva koji se u crnogorskom je-

⁴⁸ Op. cit., 46, tačka 111.

⁴⁹ www.cdm.me/drustvo/crna-gora/preminuo-veso-sejdovic-posljednji-kazandzija-nik-sica, 16. 09. 2016 — 13:43.

⁵⁰ Ivan Klajn, op. cit., 2008, str. 15.

⁵¹ www.cdm.me/drustvo/podgorica/neprijatni-mirisi-u-podgorici-ne-predskazuju-zemljotres, 03. 11. 2016 — 10:58.

⁵² www.vijesti.me/vijesti/italija-crnogorski-pomorci-povrijedjeni-na-teretnom-brodu-205413, 30. 04. 2014 — 23:00.

ziku pišu u prilagođenom obliku, a u italijanskom se koriste u oblicima u kojima su u njemu ustaljeni: *Paesi Bassi* — Holandija, *L'Aia* — Hag, *Monaco (di Baviera)* — Minhen, *Il Reno* — Rajna, *Galles* — Vels i sl.

3. ZAKLJUČCI

U zaključku rada preostaje nam da u dvije tačke rezimiramo rezultate istraživanja koje je na jednoj strani obuhvatilo analizu pravila prenošenja stranih riječi u zvaničnom *Pravopisu crnogorskoga jezika*, a na drugoj, uvid u njihovu primjenu u crnogorskoj pisanoj praksi i to na primjeru prenošenja riječi italijanskog porijekla.

Zaključujemo, dakle, da:

1. Zvanični Pravopis crnogorskoga jezika, u pogledu načina na koji uređuje prenošenje stranih riječi u crnogorski pisani tekst, spada u fonološki tip pravopisa, tj. fonetska transkripcija stranih riječi bilo koje vrste po njemu je obavezna (osim u nekoliko izuzetaka, među kojima pojedini nijesu dovoljno precizno definisani). Takođe, zaključili smo da i pored obavezujućeg načela *Tuđe piši kao svoje!* koje, kako sami autori pravopisa navode, spada u jedno od temeljnih načela crnogorskog pravopisa, u okvirima njegovog novog, izmijenjenog izdanja iz 2010. god, ne postoji poglavlje posvećeno pravilima prenošenja glasova pojedinih svjetskih jezika u crnogorski.

2. U pisanoj praksi savremenog crnogorskog jezika, u pogledu prenošenja italijanskih riječi, a posebno vlastitih imena, prisutan je veliki broj grešaka koje se ogledaju bilo u nepoštovanju pravila fonetske transkripcije, u njenom nedosljednom primjenjivanju, ili u pogrešnom prenošenju izvornog oblika riječi.

Odnos prema riječima stranog porijekla veoma je važan kako za razvoj i bogaćenje, tako i za očuvanje nacionalnog jezika. Stoga je pravilo prenošenja stranih riječi jedan od veoma bitnih segmenata svakog pravopisa. Fonetska transkripcija koju propisuje naš pravopis naročito je korisna u prenošenju zajedničkih imenica, a njena praktična vrijednost dolazi do izražaja u prenošenju stranih vlastitih imena, posebno u prevodima djela umjetničke književnosti, ali i u svakodnevnom prenošenju informacija o događajima iz inostranstva i njihovim glavnim akterima. Međutim, ne treba izgubiti iz vida ni praktičnu stranu prenošenja (pod uslovom da je precizno) izvornog oblika stranog vlastitog imena u određenim vrstama tekstova (stručna literatura, enciklopedijski priručnici, udžbenici i sl.).

Imajući sve ovo u vidu, smatramo da bi crnogorski pravopis morao nezostavno biti dopunjen poglavljem u kome bi se precizno definisala pravila prenošenja stranih glasova iz pojedinih jezika, kao i slučajevi u kojima je

dozvoljeno ili čak neophodno bilježenje stranih riječi (i) u njihovom izvornom obliku.

Osim učestalih grešaka u prenošenju stranih riječi i imena, naše istraživanje na korpusu crnogorskih dnevnih novina otkrilo nam je i veliki broj grešaka u nekim drugim segmentima koje takođe normira pravopis. Te greške se prvenstveno odnose na nepravilnu upotrebu interpunkcije, pravopisnih znakova i velikih i malih slova, a velikim dijelom su posljedica negativnog transfera iz stranih jezika. I o tome bi se moralo što više govoriti i pisati kako bi se, naročito kod medija masovne komunikacije, konačno razvila svijest o sopstvenoj ulozi, značaju i odgovornosti kako u širenju pismenosti, tako i u njegovanju i razvoju nacionalnog jezika.

BIBLIOGRAFIJA

- [1] BELIĆ, Aleksandar et. al. (1960). *Pravopis srpskohrvatskoga književnog jezika*, Novi Sad, Zagreb: Matica srpska, Matica hrvatska.
- [2] BUGARSKI, Ranko (1997). *Pismo*. Beograd: Čigoja.
- [3] HALILOVIĆ, Senahid (1996). *Pravopis bosanskoga jezika*. Sarajevo: Preporod.
- [4] HALILOVIĆ, Senahid (2004). *Pravopis bosanskoga jezika za osnovne i srednje škole*. Zenica
- [5] KLAJN Ivan et. al. (2007). *Srpski jezički priručnik*. Beograd: Beogradska knjiga.
- [6] KLAJN, Ivan (2008). *Rečnik jezičkih nedoumica*. Novi Sad: Prometej.
- [7] MODERC, Saša (2015). *Gramatika italijanskog jezika*. Beograd: Luna crescens.
- [8] PEROVIĆ Milenko et al. (2009). *Pravopis crnogorskoga jezika*. Podgorica: Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore.
- [9] PEROVIĆ Milenko et al. (2010). *Pravopis crnogorskoga jezika*. Podgorica: Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore.
- [10] PEŠIKAN Mitar et. al. (2010). *Pravopis srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska.
- [11] PRČIĆ, Tvrtko (1998). *Novi transkripcioni rečnik engleskih ličnih imena*. Novi Sad: Prometej.
- [12] ŠIPKA, Milan et. al. (2010). *Veliki rečnik stranih reči i izraza*. Novi Sad: Prometej.
- Sitografija*
- [13] http://www.treccani.it/lingua_italiana/speciali/mondo/pizzoli.html
- Korpus dnevnih novina i publikacija*
- [14] Adžić Novak (priredio) (2014). *Crnogorsko pitanje 1918–1931 — Pogledi iz inostranstva*. Cetinje: OKF.
- [15] Moća Federiko (prevod: Biljana Kukoleča) (2014). *Ti si ta*. Podgorica: Nova knjiga.
- [16] *Vijesti*, 16. 11. 2016.
- [17] *Vijesti*, 17. 09. 2016.
- [18] www.cdm.me
- [19] www.dan.co.me
- [20] www.vijesti.me
- [21] www.kodex.me

- [22] www.novaknjiga.com
[23] www.pinkm.me
[24] www.pobjeda.net
[25] www.portalanalitika.me
[26] www.rtcg.me

Deja PILETIĆ

LINGUA ITALIANA NELL'ORTOGRAFIA MONTENEGRINA

Riassunto

Il lavoro si propone di esaminare il modo in cui, secondo le regole che prescrive la norma ortografica della lingua montenegrina, le parole italiane dovrebbero essere trascritte nel testo redatto in montenegrino, nonché di offrire una riflessione critica sull'osservazione di queste stesse regole nella pratica del montenegrino contemporaneo scritto. A questo fine, si svolgerà l'analisi del corpus composto dai quotidiani montenegrini (sia nella forma stampata che in quella online) e da alcune pubblicazioni delle case editrici montenegrine insieme all'analisi contrastiva dei modi in cui lo stesso fenomeno della trascrizione delle parole italiane viene trattato dall'ortografia montenegrina, serba, bosniaca e croata. Sulle basi dei risultati ottenuti, si cercherà inoltre di trarre conclusioni relative alle eventuali particolarità dell'ortografia montenegrina in questo campo rispetto alle rispettive regole delle altre lingue sopra elencate, nonché di individuare le eventuali inadeguatezze o manchevolezze dell'ortografia montenegrina nell'ambito della norma di trascrizione delle parole italiane.

Parole chiave: montenegrino, italiano, ortografia, trascrizione